

Om Juryen

Taler

Ole Anton Qvam

Dato

28 november 1884

Sted

Kristianias liberale Klub

- 1 Rethistorien viser os, at Ordningen af Nationernes Strafretspleie hænger nøie sammen med deres politiske Forfatning, Statsformen. Naar dette undtagelsesvis en og anden Gang ikke er Tilfælde, f. Ex. nuomstunder i Rusland og i Norge, da skriver dette sig fra, at vedkommende Land befinder sig paa et
- 5 Overgangsstadium, og man kan være forvisset om, at hvadenten det er Statsformen - som i Rusland - eller Retspleien - som i Norge - der ligger agterud for Tidsutviklingen, vil Samfundet ikke hvile, før Harmonien i Institutionerne er gjenoprettet.
- 10 Ligesom de mange forskjellige Statsformer lader sig føre tilbage til den ene eller den anden af to Grundformer eller Typer, det folkelige Selvstyret og Enevældet, saaledes lader ogsaa de forskjellige Ordninger af Retspleien - og navnlig af Straferetspleien - sig føre tilbage til to Hovedformer eller Grundtyper.
- 15 Hvor Folkefriheden og Selvstyret hersker, pleier Folket selv ved Mænd, tagne ud af dets Midte, helt eller delvis at beklæde Domstolene, Rettergangen pleier at være offentlig, Forhandlingerne mundtlige og Anklageren og Anklagede at optræde for Domstolen som procederende Parter. Hvor Folkefriheden er undertrykt, og den politiske Magt er lagt i Enkeltmands eller en privilegeret
- 20 Klasses Haand, beklædes Domstolene derimod gjerne af Fagmænd, som udnævnes af denne eller disse Enkelte, Offentligheden banlyses, Mundtligheden afløses af Skrift, Anklageren ombyttes med Angivere, den Anklagede ophører at være en procederende Part og gaar over til at blive en Undersøgelsesgjenstand, Anklagesystemet gaar over til et Inkquisitionssystem.

25

Det politiske Selvstyres Rettergangssystem i Strafsager er altsaa: En Anklageproces for Lægdommere under fuld Offentlighed og Mundtlighed (Jurysystemet). Det politiske Ene- eller Faamandsvældes Rettergangssystem er derimod: Inkquisition af Fagjurister under skriftlig Behandling og med

Udelukkelse af Lægdommerne og af Offentligheden (vort nuværende System).

*

35 Førend jeg gaar over til nærmere at beskrive og at fremstille Fortrinnet ved det førstnævnte System, hvis Gjenindførelse hos os nu antagelig staar for Døren, skal jeg kortelig historisk eftervise, hvorledes dette System altid har været Folkefrihedens tro Ledsager, og hvorledes det er gaaet tilgrunde og igjen er kaldt tillive med denne.

40

Oldtidens to Kulturfolk, Grækerne og Romerne, havde under sin Blomstringsperiode en Strafretspleie, hvis Lighed med den engelske Juryproces er umiskjendelig. I den romerske Republiks sidste Aarhundrede saa den saaledes ud:

45

Strafdomstolen bestod i hver Sag af en præsiderende Retsformand, der kun havde at lede Forhandlingernes Gang, og 32 til 75 Dommere. Disse blev ved Lodtrækning udtrukne af en Liste paa flere hundrede Personer, som aarlig opgjordes paa lignende Maade som vore Tiders Jurymandslisters. Under
50 Lodtrækningen havde hver af Parterne en udstrakt Udskydningsret. Naar Dommerbænken var dannet, blev Dommerne tagne i Ed og benævntes "jurati", d.e. Jurymænd.

Der var ikke organiseret nogen offentlig Paatalemyndighed, men man hjalp sig, ligesom indtil den seneste Tid i England, i Almindelighed dermed, at enhver myndig Borger kunde optræde som offentlig Anklager. Klagen maate, atter
55 ligesom i den engelske Ret, være meget nøiagtig formuleret, og Dommen kunde alene gaa ud paa ubetinget Godkjendelse eller Forkastelse af Klagen, der, efter at være modtagen af Rettens Formand, ikke kunde forandres.

60

Forhandlingen forgik offentlig paa Forum (Torvet). Efterat Domstolen, som før nævnt, var dannet ved Lodtrækning og, i Tilfælde af Udskydning ved Efterlodtrækning, begyndte Forhandlingen med Parternes Taler, paa hvilken Hovedvægten i Sagførelsen laa, idet, som bekjendt, Talekunsten var dreven til
65 overordentlig Fuldkommenhed. Derpaa skredes til Bevisførelsen; Parterne afhørte selv sine Vidner og krydsforhørte Modpartens. Det ahang af Tiltaltes eget Forgodtbefindende, om han vilde afgive nogen Forklaring; han blev ikke underkastet nogen Examination, og hans Tilstaaelse, ifald den afgaves, gjaldt

70 mere end blot som Bevis, - Træk for Træk ganske som i den engelske Juryproces. Efter Bevisførelsen paafulgte Domsafsigelsen. Hver Dommer fik en liden Tavle, hvorpaa han skrev enten A (absolvo, ikke skyldig), eller C (condemno, skyldig) eller N. L. (non liqvet, Sagen er uklar).

75 Til en Dom udskrævdes absolut Stemme flerhed. Var saamange Tavler beskrevne med N. L., at der ikke udkom absolut Flertal hverken for Fældelse eller for Frifindelse, maatte Forhandlingen gjenoptages, indtil Flertallet af Dommere fandt Sagen tilstrækkelig oplyst.

80 Efter Republikens Undergang forandredes denne Ordning efterhaanden i alle dens Led. Den hele Dommermyndighed samledes i den af Keiseren ansatte Retsformands Haand. Han beholdt vel om sig et Kollegium af Assessores, men disse sank ned til blot raadgivende Bisiddere. Forhandlingerne flyttedes fra Byens Torv ind i Retsstuer, hvortil enten kun nogle faa særlig Begunstigede eller
85 slet ingen fikk Adgang. Alle Forhandlinger blev skriftlig optegnede, forat Dommen kunde indbringes til Keiseren til Stadfæstelse eller Forandring. Og endelig under Indflydelse af den kanoniske Ret forsvandt de procederende Parter. Dommeren selv overtog Anklagerens Rolle, foretog den hele Undersøgelse, examinerede den Mistænkte for at skrue en Tilstaaelse ud af ham
90 og kunde til dette Øiemed anvede Marterredskaber eller pinligt Forhør.

De frie germaniske Stammer, som i Middelalderen grundede sine Stater paa Romerrigets Ruiner, indførte igjen for en Tid Folkedomstole med Anklageproces, Offentlighed og Mundtlighed i de Lande, hvor de slog sig ned.
95 Deres Organisation, Udvikling og Undergang falder i Hovedtrækkene sammen i de forskjellige germaniske Lande, og jeg kan derfor indskrænke mig til en nærmere Fremstilling for vort Fædrelands Vedkommende.

Hos vore Forfædre hvilede den dømmende Myndighed fra den fjerneste Oldtid
100 udelukkende hos Folket. Deres offentlige Domsrette var Thingene, af hvilke der i den ældste historiske Tid havdes tre Arter, Herredstingene, Fylkestingene og Lagthingene. Herredstingene samledes regelmæssig to Gange om Aaret, Vaar og Høst, og desuden saa ofte Thingbud ellers udgik om at samles til Paadømmelse af Lovbud. Hver husfast Mand i Herredet havde, naar
105 Budstikken kaldte ham dertil, at møde paa Thinget der lovlig kunde sættes, naar en Fjerdedel af samtlige Thingmænd var mødt op.

Fylkethingene dannedes ligeledes af alle Thingmænd i de til samme hørende
110 Thingkredse. De havde neppe faste Samlingstider, men kunde, ligesom
Herredstthingene, sammenkaldes efter Behovet af Bønderne selv. Rigets 4 store
lovgivende og dømmende Forsamlinger, Lagthingene, nemlig Frostathing,
Gulathing, Eidsivathing og Borgarthing, samledes en Gang aarlig og dannedes af
et vist Antal Bønder eller Nævdarmænd fra hvert af de Fylker, der tilhørte
115 Lagdømet. Deres Tal var paa Frostathing oprindelig mindst 500, efter Magnus
Lagabøters Lov 485, paa Gulathing oprindelig omtrent 400, senere 246 og efter
Magnus Lagabøters Lov kun 148, paa Borgarthing oprindelig mindst 120, efter
Magnus Lagabøters Lov antagelig 96, paa Eidsivathing efter Magnus Lagabøters
Lov 90. Sine Udgifter paa Reisen og under Opholdet paa Thinget fik
120 Nævdarmændene godtgjort ved et vist Bidrag af de hjemmesiddende Bønder,
thi selv skulde de intet lægge til "uden Reisen".

Paa Herreds-og Fylkestthingene dømte Thingmændene selv: paa Lagthingene
derimod dannedes Domstolen af et Udvalg af tre Tylfter af de ældste og bedst
125 skikkede Nævdarmænd. Dette Udvalg kaldtes "Logretta" eller Lagretten.

Ligesom Romernes dømmende Forsamlinger holdtes paa Forum, saaledes
holdtes ogsaa vore Forfædres Thing offentlig og under aaben Himmel. At
Forhandlingerne var mundtlige, siger sig selv; thi Folkedomstole og skriftlig
130 Behandling er en umulig Forbindelse.

Enhver offentlig og mundtlig Retsforhandling for en Folkedomstol maa føres
som en Forhandling mellem to tvistende Parter. Det er derfor selvsagt, at vore
Forfædres Strafproces var bygget paa Anklagesystemet. Den ved Forbrydelsen
135 Fornærmede eller hans Eftermaalsmand fremstod selv for Retten som Klager;
thi der fandtes oprindelig ingen offentlig Anklager. Senere paalaa det
Sysselmanden paa det Offentliges Vegne at forfølge de Forbrydelser, for hvis
Vedkommende ingen privat Paatale reistes. Den Sigtede blev ikke underkastet
nogen Examination eller noget Forhør. Hans Stilling som Part blev fuldt ud
140 respekteret, og det beroede saaledes paa ham selv, om og hvad han vilde forklare.

Var ikke mindst tre Fjerdedele af Thingmændene enige om Dommen, kunde
Sagen bringes ind fra Herredstthinget til Fylkestthinget og fra Fylkestthinget til
145 Lagthinget, hvor Forhandlingen og Bevisførelsen gjenoptoges fra Nyt.

Kong Sverre lagde Grundvolden til en fuldstændig Omdannelse af denne gamle Retsordning, ligesom af vore Forfædres øvrige Institutioner. Det var den stærke Kongemagt, det vordende Enevælde, denne Konge grundlagde, og det var da naturligt, at Domsmagten særlig maatte blive Gjenstand for hans Opmærksomhed. Han oprettede et nyt Embede, Lagmandsembedet, og tildelte Lagmændene en dømmende Myndighed, sideordnet med Thingenes, ialfald med Heredstthingenes. Ogsaa før var Lagmandsnavnet kjendt. Men

155 Lagmændene havde før ikke havt nogen offentlig Stilling. De var lovkyndige Privatmænd, som havde veiledet Folket i Forstaaelse af Loven og navnlig paa Thingene havde spillet en fremtrædende Rolle som Raadgivere for Thingmændene og Lagretten, men alene i Kraft af den Autoritet, som deres Lovkyndighed og Anseelse gav dem. Dette Forhold blev nu forandret.

160 Lagmændene forvandledes til kongelig ansatte dømmende Embedsmænd. Dette var, som det synes, et stivt Stykke at bøie for Datidens Nordmænd. Thi endnu paa Kong Sverres Sønnesøn Haakon Haakonsens Tid vægrede man sig ved at respektere Lagmændenes Ordskurd, og denne Konge udvirkede derfor en Lov, som satte Straf for den, der ikke vilde bøie sig for Lagmændenes Kjendelser.

165 Ved Magnus Lagabøters Landslov blev Retsordningen yderligere afændret. Fylkestthingene afskaffedes; Heredstthingene og de 4 Lagthing vedblev derimod at bestaa. Lagmændenes selvstændige dømmende Myndighed befæstedes, og de blev Lagthingenes ledende Formænd. Det blev derhos bestemt, at naar

170 Lagretten ikke var enstemmig, afsagdes Dommen af Lagmændene alene. Lagstolenes Antal fastsattes til 12, og dette gav igjen senere Anledning til de 4 store Lagdømers Opløsning, idet hver af de 12 Lagmænd fik sit eget Lagthing. Senere blev det ogsaa bestemt, at Lagmændene skulde gjøre Rundreiser i sine Lagsogn for udenfor Lagthingene at paakjende Folkets Sager. Derved fik

175 Lagmanden Indflydelse ogsaa paa Bygdethingene, idet han satte sine Rundreiser i Forbindelse med disse og da dels tog deres Thingmænd eller Lagrette med ved Afgivelsen af sine Orskurd, dels rimeligvis ogsaa blev raadspurgt af Thingmændene ved Afgivelsen af deres Domme.

180 Lagretsinstitutionen eller Folkets Dommermyndighed paa Lagthingene havde ved disse Anordninger faaet sit Banesaar. Bestemmelsen om, at Domstolen skulde bestaa af Lagmanden og tre Tylfter Lagretsmænd, blev vistnok staaende paa Papiret som gjældene Lov, ligetil Kristian den 4des Lovbog udkom i 1604, og forandrede da blot derhen, at de tre Tylfter nedsattes til to Tylfter. Men den

185 Maade, hvorpaa Myndigheden var fordelt mellem Lagmændene og

Lagrettesmændene, maatte som en naturlig Følge medføre, at disses Interesse for sit Hverv sløvedes, at de enten ganske udeblev eller ogsaa blot mødte i ringe Tal og tilslut alene som Retsvidner. Paa Heredstthingene holdt Thingmændenes
190 dømmende Myndighed sig længere. Først fra Slutningen af det 16de Aarhundrede, efterat edsvorne Skrivere var ansatte ved Heredstthingene for at besørge den skriftlige Udfærdigelse af Lagrettesmændenes Domme, begynte Lagretten ogsaa paa Heredstthingene efterhaanden at synke ned til at spille samme ubetydelige Rolle som paa Lagthingene, idet Skriveren her snart kom til
195 at indtage en Stilling, svarende til den, Lagmanden forlængst havdet naaet. Vore Forefædres stolte Lagrette sank saaledes paa alle Omraader ned til stumme Retsvidner eller som Danskerne kaldte dem, "Stokkemænd", og kongelige Embedsmænd indtog deres Plads.

200 Omdannelsen af Retsordningen fulgte saaledes trolig med Omdannelsen af Statsforfatningen. I 1660 fulbyrdedes den af Sverre begynte Omstøbning af Statsformen, idet Kongedømmet satte sig i Besiddelse af den mest absolute og ubetingede Enevoldsmagt, Verdenshistorien ved at paavise. 17 Aar senere udkom Kristian den 5tes Lovbog, og med den afskaffedes de sidste Rester af Lagrettens
205 dømmende Myndighed saavel paa Lagthingene som paa Hereds- eller som de nu kaldtes, Bygdethingene. Lagmændene blev Enedommere paa Lagthingene, og de edsvorne Skrivere, eller som de nu kaldtes, Sørenskrivers, blev Enedommere paa Bygdethingene. Kun i Livs- og Æressager samt i Eiendomstrætter blev det paalagt de dømmende Skrivere at tilkalde 8 saakaldte
210 Meddomsmænd - i Sanhed en mager Levning af Folkets dømmende Myndighed! - og som en latterlig Parodi paa den gamle Lagretsinstitutionen blev det bestemt, at der paa Bygdethingene skulde sidde 8 stumme Vidner for at høre paa Forhandlingerne, og at disse "Stokkemænd" skulde bære den forsvundne Lagrets stolte Navn. Selve Benævnelsen "Thing" passede paa disse
215 nye Domstole som Økseskaft til Goddag. De havde afklædt sig Alt, hvad der smagte af den gamle Thingindretning. Navnlig gjaldt dette Lagthingene. Lagthinget var jo nu det samme som Lagmanden, og hans Forretning bestod i at revidere de edsvorne Skriveres paaankede Domme efter indsendte skriftlige Akter. I 1797 afskaffedes endelig ogsaa Navnet Lagthing ved Oprettelsen af
220 vore nuværende Overretter.

Med Folkets dømmende Myndighed forsvandt ogsaa Mundtligheden og Offentligheden, tilsidst ogsaa Anklageformen. Naar det folkelige Element er fjernet fra Domstolen, er Overgangen til Skriftlighed nødvendig, fordi denne da

i Forbindelse med Paaanke til høiere Ret er den eneste brugbare Garanti mod Misbrug af Dommermyndigheden. Og naar det mundtlige Ord er forstummet, er det ogsaa forbi med Offentligheden. Og det af to Grunde, nemlig først ifølge Skriftlighedens eget Væsen, og dernæst fordi Skriftligheden som nødvendig
230 Følge fører med sig en Langsomhed i Retspleien, idet Forhandlingerne kommer til at slæbe sig frem fra Retsmøde til Retsmøde, hvorved de bliver uden Interesse for Almenheden. At Retten holdes for aabne Døre, bevirker under saadanne Omstændigheder ingen Offentlighed.

235 Hvad der holdt sig længst af den gamle norske Rettergangs Bestanddele, var Anklageformen. Med Kristian den 5tes Lovbog havde vistnok Inkquisitionssystemet endog i sin frygteligste Skikkelse, Torturen, holdt sit Indtog i Landet, men først i Løbet af forrige Aarhundrede blev dette nærmere udformet efter tyske Mønstre, og i vort eget Aarhundrede under den
240 bureaukratiske Reaktion, der afløste Frihedsrusen i 1814, ved en Lov af 1827, der berøvede den Sigtede ethvert Forsvar, og en Lov af 1845, der sammensmeltede Efterforskninger, Paatalen, Forfølgningen og Dommermyndigheden i samme Embedmands Haand, førtes Inkvisitionsprincippet ud i sine yderste Konsekventser. Med disse to Love havde
245 vi løbet Linjen ud. Længere var det ikke muligt at komme. Der existerede da ikke længere i vor Strafretspleie procederende Parter for en Domstol. Der var kun en Forfølger og en Forfulgt. Forfølgeren kaldtes for Dommer; han paabegyndte af egen Drift Forfølgelsen, saasnart hans Mistanke af en eller anden Grund var vakt; Varetægtsarrest, idelige Forhør, besnærende Examination,
250 aandelig Tortur, Straf af Vand og Brød for den, der ei vilde svare, var hans fornemste Forfølgelsesmidler. Gav den Mistænkte sig over og gik til Bekjendelse, blev Dommen i mindre Sager strax afsagt. Lykkedes det ikke at afpresse en Tilstaaelse, eller var Sagen betydeligere, gik Sagen til Amtmanden, som beordrede Fogden til at "hænde Dom", og nu Besørgede Fogden og
255 Forhørsdommeren resten i Forening; der blev to Forfølgere istedetfor en. Dog kunde Dommen bagefter revideres af Overretten og Høiesteret, men vel at mærke i Henhold til Forfølgerens - Underdommerens - Optegnelser.

Som jeg før har sagt er den her i sine Omrids skildrede Udviklingsgang af
260 Strafretspleien i det Væsentlige fælles for alle til den germaniske Stamme hørende Folk; vi er blot komne nogle Menneskealdrer efter de fleste andre.

Kun et Folk har dannet en Undtagelse, nemlig det engelske.

Førend jeg gaar over til den engelske Strafproces, skal jeg dog i Forbigaaende omtale et Retsinstitut, som vore Forfædre tog med sig til sine Kolonilande, Island og Normandiet, og som paa Island kaldtes "Kvid", i Normandiet "Euqveste". Det var et Bevismiddel, som bestod deri, at Retten eller Parten
 270 opnævnte et vist Antal (almindeligvis 12) Mænd, helst Naboer, som antoges at have bedst Kjendskab til Sagens Sammenhæng, og som under Ed skulde afgive Erklæring angaaende Sigtelsens Sandhed.

I Sverige og Danmark, hvor samme Bevismiddel brugtes, kaldtes disse Edsmænd
 275 for "Nævnd". I de opbevarede Optegnelser af de gamle norske Love findes kun spredte Spor af denne Indretning, som her hjemme allerede tidlig synes at have veget Pladsen for en anden nærbeslægtet Anordning, Med-Eden, som bestod deri, at et vist Antal efter bestemte Regler af Parten eller Parterne opnævnte Mænd under Ed havde at erklære, om de efter sit Kjendskab til Sagen og Parten
 280 saa sig istand til med god Samvittighed at støtte eller bekræfte hans Benægtelsesed. Mededsmændenes Antal var efter Sagens Betydning 11, 5 eller 2, og Eden benævntes henholdsvis Tylftar-Ed, Settår-Ed eller Lyrittår-Ed.

Da Normannerne erobrede England, afskaffede de Landets gamle
 285 Folkedomstole, som i det Væsentlige svarede til vore Forfædres Heredsting, Fylkesting eller Lagting, og oprettede i deres Sted en Domstol af Embedsmænd, aula regis, som fulgte Kongen; men de indførte tillige sin Euqveste, der paa engelsk Jordbund fik Navnene assisa og jurata, og her har vi Begyndelsen til den senere saa navnkundige engelske Jury.

290

Paa samme Tid som Angelsaksernes Folkedomstole, Thingmøderne, gik tilgrunde, lagdes altsaa Spiren til nye Folkedomstole, de fuldkomneste, Verden kjender, ved Indførelsen af de norrøne Stammers Bevissystem, Edsmændene, "Kviden", "Nævnden" eller Jurataen, Juryen.

295

Juryen var altsaa fra først af en Vidne- eller Bevisjury og anvendtes i Begyndelsen blot i borgerlige Retstrætter som et overordentlig Bevismiddel. Men snart gik den over til en organisk, regelmæssig Bestanddel først af Sivilprocessen og siden ogsaa af Strafprocessen. Edsmændenes Antal var i Almindelighed tolv. De afgav
 300 sin Forklaring paa Grudlag af, hvad de troede at vide ifølge egen Iagttagelse og Opfatning, Andres Meddelelser osv., og uden at nogen Bevisførelse foregik i deres Nærvær. Deres Udsagn var at betragte som Udtrykket for Almenhedens

eller ialfald Grandelagets Opfatning af det Sagforhold, der var Tvistens
 305 Gjenstand. Det afgaves derfor kollektivt eller som en Fællesudtalelse og maatte
 være enstemmigt, da Sandheden kun er een. Deres Ed gik ud paa, at de skulde
 sige den fulde Sandhed overensstemmende med, hvad de havde seet eller hørt,
 og de blev straffede for Mened, ifald det viste sig, at deres Udsagn var urigtigt.

310 Allerede i det 13de Aarhundrede kom det i Brug at forelægge Edsmændene eller
 Vidnejuryen skriftlige Bevisligheder, som havde Hensyn til Sagen. Blev
 saadanne Dokumenter bestridt, indkaldtes Dokumentsvidner
 (Vitterlighedsvidner), som fik Sæde i Juryen. Senere blev det Vedtægt, at de af
 Parterne førte Vidner ikke fik Plads i Juryen, men afhørtes af Retten i Juryens
 315 Nærvær, og i Midten af det 15de Aarhundrede sees dette System at være fuldt
 udviklet. Juryen var da bleven en Blanding af Vidnejury og Domsjury. Den
 havde nemlig ved Afgivelsen af sit Udsagn eller, som det kaldtes, Verediktum,
 ikke blot at bedømme de afgivne Vidneprov, men ogsaa at tage fuldt Hensyn til
 Medlemmernes egen personlige Kundskab baade om Sagen selv og om de
 320 afhørte Vidners Rygte og Troværdighed. De kunde derfor afgive et Veredikt
 saavel i Strid med de førte Vidnebevis som uden at noget særskilt Bevis var ført,
 og de indestod fremdeles for Sandheden af sit Udsagn under Ansvar af Straf for
 Mened.

325 Et Aarhundrede senere, omkring Midten af det 16de Aarhundrede, er Juryens
 Overgang fra Vidnejury til Domsjury gennemført. Vidnerne afhøres og
 krydsforhøres for Juryen, og ved Retsforhandlingens Slutning, førend Juryen
 afgiver sit Veredikt, gennemgaar Dommeren i et Foredrag Sagens
 Hovedpunkter og de fremførte Beviser samt udvikler de Retssætninger, som
 330 maa lægges til Grund for Juryens Kjendelse. Jurymændenes Ed er nu ogsaa
 forandret derhen, at de forpligter sig til at sige Sandheden, saaledes som den
 fremstiller sig efter de iretteførte Beviser og overensstemmende med deres
 Samvittighed.

335 Atter et Aarhundrede senere, paa Oliver Cromwells Tid, afskaffes de sidste Spor
 af Juryens oprindelige Egenskab, idet Rigets øverste Domstol, Kingsbench, eller
 som den da hedte, bancus superior, ved en Kjendelse forbød Jurymænd i
 hemmeligt Møde at meddele sine Kolleger de Oplysninger om Sagen, hvormed
 de maatte sidde inde, og paalagde dem i saadanne Tilfælde at fremstaa som
 340 Vidner i aaben Ret for at underkastes Afhørelse og Krydsforhør. Adgangen til at
 trække Juryen til Ansvar for Mened var allerede længst forsvunden, hvorimod

Dommeren nu, naar han følte sig overbevist om, at et fældende Veredikt manglede tilstrækkeligt Grundlag, kunde bevilge new trial, d.v.s. fornyet
345 Behandling af Sagen for en anden Jury. I de sidste to hundrede Aar er Juryen i dens Hjemland ikke undergaaet nogen væsentlig Forandring.

Dette er i store Omrids den engelske Jurys tusindaarige Historie fra Ganger Rolfs Dage til vor Tid. Ligesom den er Frugten af det engelske Folks
350 Selvstændighedstrang og urokkelige Frisind, saaledes har den paa den anden Side ogsaa været dets Værn under alle Angreb paa den personlige og politiske Frihed. Enhver Englænder ved at pege paa store Øieblikke i Folkets Liv, hvor Juryen var den sidste Skranke, som hindrede Magthaverne fra at sætte sig ud over Lovene og undergrave Forfatningen. Juryen er derfor Englands Ære og
355 hver høisindet Englænders Stolthed. Allerede Fortescue, der henimod Middelalderens Slutning i 1460 skrev sit Værk: "De laudibus legum Angliæ", hvori Juryen beskrives, fremhæver med berettiget Nationalstolthed dens Fortrin fremfor Fastlandets grufulde Inkvisitionsproces, hvis Rædsler han skildrer med mørke Farver.

360 Det maatte imidlertid endda gaa Aarhundreder hen fra Fortescues Tid, førend Fastlandets Nationer var modne til at gjenindføre Folkedomstolene, og hvad dermed staar i uadskillelig Sammenhæng. Saalænge de sukkede under Præsteskabets, Adelens og Fyrsternes Enevælde, var dette en Umulighed.
365 Frihedens Sol maatte først oprinde. Men ikke før havde den sendt sine lysende og varmende Straaler udover Landene, tændende Liv overalt, hvor Frøkorn fandtes, saa kom ogsaa Folkedomstolene i Juryens Form som ved et Trylleslag.

Da den franske Revolution udbrød i 1789, var Juryen indskrænket til de Lande,
370 hvor den angelsaksiske Stamme raadede, det vil sige England, Skotland, Irland, de nordamerikanske Fristater og de engelske Kolonier. I det Aarhundrede, som siden er forløbet, er den udbredt over næsten alle Lande, til hvilke europæisk Aandsliv er naaet frem, og vil - som den tyske Retslærde, Dr. Brunner, med Rette bemærker - snart kunne betragtes som et væsentlig Kjendemerke paa
375 europeisk Kultur. Det er med de fri Forfatninger, den i alle Lande har gjort sit Indtog. Kun Rusland danner herfra en Undtagelse. Der er Juryen kommen forud for den politiske Frihed, man kan maaske sige: som dens Forløber.

Jeg skal nærmere oplyse, hvorledes Juryens Udbredelse er skreden frem i det
380 foreløbne Aarhundrede.

- 385 1. I Frankrige indførtes den i 1791.
2. I Belgien, Holland, Rhinpreusen, Rhinhessen og Rhinbayern indførtes den under det franske Herredømme. I Belgien og Holland afskaffedes den igjen under Reaktionen i 1814, men gjenindførtes paany i Belgien i 1831.
- 390 3. Paa Malta i 1829.
4. I Brasilien i 1832.
- 395 5. I Portugal i 1833.
6. I Grækenland i 1834.
7. I Spanien i 1837, men ophævdes igjen i 1845. Indførtes paany i 1869, men
400 suspenderedes atter under den sidste bourbonske Reaktion ved Dekret af 8de Januar 1875.
8. I Schweiz: I Genf 1794; efter at være ophævet af politiske Grunde i 1813, indførtes den paany i 1844. I Waadt i 1864, i Bern og Freiburg 1850, i Thurgau
405 1851, i Zürich 1852, i Tessin i 1856, i Aargau 1859, i Neuchatel 1861, i Solothurn i 1863.
9. I Tyskland: I Bayern og Hessen 1848, i Preusen, Hannover, Würtemberg, Baden, Braunschweig og Nassau 1849, i Sachsen-Weimar, Weiningen og
410 Koburg-Gotha, Schwarzburg-Sonderhaufen og Rudolfsstadt, Anhalt-Dessau og Køthen samt Waldeck 1850, i Bremen 1851, i Renz y. L. 1853, i Frankfurt 1856, i Oldenburg 1857, i Anhalt-Bernburg 1864, i Reuz æ. L. og Kongeriget Sachsen 1868 og i Hamburg 1869. I de øvrige tyske Stater indførtes den endelig ved den felles tyske Strafproceslov af 1877.
- 415 10. I Østerrige i 1850, men ophævdes igjen i 1853 under Reaktionen, efterat Ungarn var kuert; den er imidlertid paany indført ved den nye Strafproceslov af 1873.

11. I Ungarn i 1867 for Presseforseelser. Naar man i Ungarn endnu ikke har strakt Juryens Anvendelse videre, da skriver det sig fra Landets særegne etnografiske, sproglige og konfessionelle Forhold, som paa flere Steder har gjort det umuligt at sammensætte en Jury, der var istand til paa behørig Maade at udføre sit Hverv.

12. I Italien i 1848 for Presseforseelser i Piemont og i 1859 og 1865 for almindelige Forbrydelser i hele det nyoprettede Kongerige.

13. I Rusland og Rumænien 1864.

Endelig skal bemærkes, at den danske Grundlov af 1849 og den serbiske af 1869 paabyder Indførelsen af Jury, samt at den mexikanske Føderativforfatning af 1874 forudsætter Jury. Saadanne Riger, som Negerrepublikken Liberia, der indførte Jury i 1848, og Sandwichøerne, der indførte den i Begyndelsen af 1850-Aarene, er maaske ikke værd at nævne. Som Svar til dem, der mod Juryen paaberaaber sig, at der af og til høres svage Indvendinger selv fra den store Republik paa den anden Side af Atlanterhavet, bør det maaske i denne Forbindelse nævnes, at de af Republikens Stater, som ikke før har haft Juryen, efterhaanden indfører den, saaledes, for at nævne Exempler fra den seneste Tid, Georgia og Kalifornien ved sine Konstitutioner henholdsvis af 1877 og 1879. Den nyeste amerikanske Strafproceslov, er saavidt vides den, der blev givet for Staten New York i 1881. Det er et vidtløftig Lovværk paa henved 1000 Paragrafer, og er selvfølgelig bygget paa det rene Jurysystem.

Sverige har, som bekjendt, en Jury i Pressesager, rigtignok ikke organiseret efter den engelske Jurys Mønster.

Naar til foranstaaende Opregning føies, at Juryen er indført i de engelske Besiddelser, Canada, Antillerne, Kap, Hindostan, Sidney, Botany Bay, Ny Syd Wales o.s.v., saa vil man se, at vi Nordmænd paa Retspleiens Omraade nu er agterudseilet ikke blot af de Nationer, der staar over og ved Siden af os i Almendannelse og Kultur, men ogsaa af en Række Folk, som utvivlsomt i denne Henseende er os meget underlegne.

Og videre er at mærke, at Stater som Holland og Ungarn, der endnu ikke eller kun delvis har indført Juryen, dog iøvrigt har brudt med den gamle Inkvisitionsproces og bygget sin Retspleie paa det 19de Aarhundredes renere

460 Principer. Vi danner saaledes en Undtagelse inden Kristenheden. Vi staar tilbage
ensomme og forladte af alle kultiverede Folk.

*

465 Der findes naturligvis i alle Lande enkelte Mænd, der endnu tror paa
Fortræffeligheden af Enevældets Strafproces og mener, at dens Ombytning med
en mundtlig Anklageproces for Lægmandsdomstole er en Tilbagegang og en
Ulykke. Om disse aandelige Efterliggere udtaler Keiser Wilhelms og Fyrst
Bismarcks Justitsministerium i Motiverne til det Lovudkast, der ligger til Grund
470 for Tysklands Strafproces af 1877, den strengere Dom, at deres Mening er uden
nogensomhelst Vægt, og at den ikke kan foranledige nogen Lovgiver til endnu
engang at indlade sig paa Veiningen af Grunderne for og imod
Lægmandselementet. Men hertillands bestaar den juridiske Stand for
Størstedelen af saadanne Efterliggere. De danner ved Siden af Præsteskabet
475 Kjænetropperne i det Parti, hvis Hovedopgave er at dyrke de udlevede Ideer, og
de synes at give en slaaende Bekræftelse paa Sandheden af en Ytring, som i en
mismodig Stund er undsluppen en af vore talentfulde Forfattere, nemlig at vort
Land er den Afkrog af Verden, hvor de udlevede Ideer tyr hen for at dø en
langsom Straadød. Det mangler dog ikke paa, at ialfald enkelte af
480 Konservatismens juridiske Foregangsmænd har aabent Blik for Følgerne af en
fortsat Konservering af det Udblevede. Jeg har lagt mig paa Minde en mærkelig
Ytring af en høikonservativ Lovkyndig, gaaende ud paa, at hvis vi endnu i nogle
Aar formaaede at opretholde vor gjældende Procesordning, vilde det times vort
Land at blive Valfartsstedet for den øvrige Verdens Retslærde, som vilde
485 strømme hid for paa Aastedet at studere uddøde Procesformer, der udenfor
vore Enemærker kun kjendtes af Retshistorien.

Det sidste Aarhundrede er det rastløse Fremskridts Tidsalder. Nationerne er
gaaet fremad med Kjæmpeskridt paa alle Omraader. Og Landenes Statsmænd og
490 Lovkyndige, Læge og Lærde har ikke mindst kappedes om at udbedre
Retsinstitutionerne og at bringe Retspleien i Harmoni med Tidens humane
Ideer, med dens renere Retsfærdighedsbegreber og med de frie Forfatninger.
Har ogsaa vi Nordmænd her gjort Fyldest for os? Har vi endog bare fulgt med?

495 Lad os begynde med 1814, Vendepunktet i vor Udvikling, og se, hvad der er
gjort.

Sorenskriver Kristian Magnus Falsen, "Grundlovens Fader", sees at have havt
500 klart Øie for vor Retspleies Uforenlighed med det folkelige Selvstyres
Grundsætninger, hvorpaa Grundloven er bygget. Hans Grundlovsudkast
indeholdt derfor en Række Bestemmelser om Retspleien, gaaende ud paa
Indførelse af Jury og en offentlig og mundtlig Anklageproces; Sigtede skulde
formodes uskyldig, indtil han ved Dom var kjendt skyldig; han kunde forlange
505 Vidnerne hørt i sin Nærværelse og kræve sig en Forsvarer udnævnt at det
Offentlige. I Sager, som angik offentlige Forbrydelser eller en Persons Ære,
skulde Domstolen bestaa af Underdommeren og 12 Edsvorne, al Rettergang
skulde holdes for aabne Døre; Proceduren for enhver Domstol skulde være
mundtlig.

510

Da Konstitutionskomiteen paa Eidsvold med Falsen som Formand fremlagde
sit Grundlovsudkast, der Intet indeholdt om Juryen eller overhoved om
Domstolenes og Retspleiens Omorganisation, ledsagede den Udkastet med en
Indberetning, hvoraf sees, at Grunden var den, at den private Lovgivnings Bud
515 er udenfor Konstitutionens egentlige Grændser, og at Komiteen derfor kun
havde fremsat nogle didhørende Principer, hvis Nødvendighed i den borgerlige
Lovgivning ved den norske Nations egen Erfaring er godtgjort. Som bekjendt
blev det derimod efter Forslag af Falsen vedtaget, at der skulde udvælges en
Lovkommission af 5 Medlemmer for at gennemgaa og ordne vort
520 Lovgivningsvæsen.

Reaktionen kom imidlertid hurtig her i Norge som i det øvrige Europa, og den
nye civile og kriminelle Lovbog, som skulde bringe vor Privatlovgivning i
Harmoni med Forfatningen, og som efter Grundlovens Bud skulde udgives paa
525 første eller andet Storting, lod forgjæves vente paa sig. Ja hvad værre er, da Karl
Johan "til Betyggelse af Meningsfriheden" og utvivlsomt tillige for at svække
Embedsstandens Magt, fremsatte Forslag om Indførelsen af Jury i
Trykkefrihedssager, indvendte Stortingets Bureaukrater i nidkjær Iver for
Opretholdelsen af sin Magt, at Indførelsen af en Jury vilde være i Strid med
530 Principerne for vor almindelige Lovgivning, og at flere Instantser af retslærde
Dommere syntes at have større Sikkerhed end en eneste Domstol, som i
Almindelighed vilde blive sammensat af Ulærde, og fra hvilken ingen Appel
vilde finde Sted. Af Jury blev der saaledes dengang Intet, og Karl Johan opgav
Forsøget paa dens Indførelse, idet han dog udtalte sin Forbauselse og Bekymring
535 over, at Folkerepræsentanter kunde afvise et saadant Værn for den ægte Frihed,
som han,

den gamle Republikaner, vel vidste, at Juryen er.

540

De næste reaktionære Skridt fra Bureaukратиets Side paa Retspleiens Omraade var Lovene af 1827 og 1845, som jeg før har omtalt, og med hvilke de sidste svage Levninger af vore Forefædres Anklageproces blev fuldstændig udslettede.

545

Men Aaret 1845, der saaledes i denne Sag paa en vis Maade betegner den dybeste "Forfaldets og Nedgangens Tid", danner mærkelig nok tillige Vendepunktet i Udviklingen. Thi paa dette Aars Storthing fremsattes ikke mindre end tre forskellige private Forslag, sigtende dels til Indførelse af Juryretter, dels til Forberedelse af Spørgsmaalet derom, og dette gav Anledning til, at der bevilgedes et Beløb af 3000 Spd. til Reisestipendier for i Europa og Amerika at indhente Oplysninger om Juryinstitutionen. Beløbet anvendtes til Stipendier for Prokurator Aubert og Kandidat Munch-Ræder, som i de følgende Aar bereise de vigtigste Lande, hvori Juryen dengang var indført, og hvis udførlige Beretninger blev trykt i 1849 og de følgende Aar.

555

I 1851 anmodede Storthinget Regjeringen om at lade udarbejde og for Storthinget i 1854 fremlægge Udkast til en Proceslov, bygget paa Jury. Da Regjeringen ikke efterkom denne Anmodning, men i dets Sted nedsatte den noksom bekjendte Kommission af 1853 til Modarbeidelse af Juryen, tog Storthinget i 1854 Sagen i sin egen Haand og nedsatte en parlamentarisk Jurykommission, bestaaende blandt Andre af nuværende Statsminister Sverdrup og O. G. Ueland. Hvorledes disse to Mænd i den Anledning blev forfulgt, og hvilke Daarskaber der iøvrigt blev begaaet fra Regjeringens Side for at hindre Sagens Fremme, skal jeg her ikke opholde mig nærmere ved. Trods alle Hindringer udarbejdede Kommissionen et godt og helstøbt Lovudkast, der med uvæsentlige Ændringer blev vedtaget som Lovbeslutning af Storthinget i 1857, men nægtedes Sanktion. Under det næste Storthing nedsatte Regjeringen endelig en Kgl. Kommission - den anden Jurykommission -, der i 1862 leverede et nyt Udkast, hvori Lovbeslutningen af 1857 vistnok gjengives i en temmelig forhutlet Skikkelse, som neppe nutildags vil blive anset for nogen Forbedring, men som dog ogsaa var brugbart og derfor med nogle mindre Ændringer blev vedtaget af Odelstinget, men forkastedes af Lagthinget, grundet ikke paa Invendinger mod Udkastets ændrende Bestemmelser, men paa Frafald i selve Hovedsagen inden Rækkerne af dem, som tidligere havde været Sagens Venner.

575

Dette var det mest knusende Nederlag, Liberalismen og Fremskridtet har lidt hos os i den sidste Menneskealder, og Bureaukratiet hoverede høilydt, - hvad det ogsaa havde god Grund til at gjøre. Og de følgende Begivenheder har vist, at
580 Nederlaget skyldes ikke Tilfældigheder, men naturlige Forhold. Folket var endnu ikke modent for Reformen. Det maatte endnu i mange Aar vandre om i Embedsstyrets Ørken, det maatte se Embedsstandens af Partihensyn og Standsfordomme dikterede Færd i al sin Nøgenhed, det maatte opleve de mange opsigtvækkende Domme og se, at Dommere ikke danner nogen Undtagelse
585 inden Embedsleiren, det maatte gjenneegaa de sidste Tiders vækkende politiske Strid, og det maatte blive besjælet af Selvstændighedens fulde Æresfølelse, før det selv lærte at kræve, hvad dets Foregangsmænd dengang bød det ukrævet.

590 Indtil Jurysagen gjenoptages paa Stortinget i 1881, altsaa i 18 samfulde Aar efter Konservatismens ovenfor omtalte store Seir over Fremskridtet, laa vi herhjemme fulstændig i Dødvandet. Den lille Lov af 1865, der omtrent gjenindførte den Tilstand, vi havde før 1827, og forøvrigt afskaffede Adgangen
595 til at benytte Vand- og Brød-Straf som Tortur, er nemlig kun en daarlig Lap paa en lurvet Klædning og for Intet at regne i en Tid, hvor Fremskridtsarbeidet i alle Lande rundt om os har været drevet med en saadan Dygtighed og Kraft, som netop i disse samme 18 Aar. For kun at nævne Stormagterne, har Rusland, Italien, Østerrig og Tyskland benyttet netop disse Aar til at indføre
600 fuldstændige Reformer. Det sidste har ogsaa været Tilfældet i Danmark, som i 70-Aarene har udarbejdet Udkast til nye Proceslove af høi Rang. Hos os har man sovet sødelig, ja der var neppe een Jurist blandt ti, som havde Anelse om, hvad der foregik omkring i Landene.

605 Da tog det saakaldte "radikale" Parti paa Stortinget i 1881 Sagen op igjen, og jeg haaber det denne Gang vil lykkes trods Bureaukratiets Modstand at bringe vort Retsvæsen i en Skik, som er værdig et frit Folk med Følelse for sin egen Ære og for Sanhed og Ret.

610 *

I det Foregaaende har jeg flere Gange berørt den engelske Retsordning uden dog nærmere at beskrive den. Dette skal jeg nu gjøre.

England har, som jeg har anført, ingen særskilt offentlig Paatalemyndighed undtagen med Hensyn til Statsforbrydelser og enkelte andre særdeles grove Lovbrud, hvor Kronens Sagførere the Attorney General og The Solicitor General har at optræde paa det Offentliges Vegne. Iøvrigt kan hvemsomhelst i
620 visse Sager og den Fornærmede i alle Tilfælde optræde som Forfølger, og at en Forbrydelse ikke skal gaa upaataalt hen, sørges der for paa den Maade, at Forhørsdommeren paabinder et Vidne under Straf af Mulkt som Klager (prosecutor) at indbringe Sagen for Domsretten, og at der tilstaaes Klageren Godtgjørelse for de Udgifter og det Besvær, som dermed er forbundet. Ved en
625 Lov af 3die Juli 1879 er der desuden nu oprettet et nyt Embede, the Crown Solicitor, der paataler paa det Offentliges Vegne i de Tilfælde, hvor ingen Privatmand reiser Paatale, eller hvor Sagens Betydning eller Vanskelighed iøvrigt kræver Indskriden af det Offentlige.

630 Forhør optages i de større Byer af Police magistrates og ellers af Fredsdommerne, hvoraf der haves et overmaade stort Antal, der ansættes af Regjeringen. Embedet er et ulønnet Æreshverv, hvortil der ikke kræves juridisk Uddannelse. Det er Distrikternes mest anseede Mænd, der ansættes i disse Embeder; saaledes er, saavidt vides, de fleste Parlamentsmedlemmer
635 Fredsdommere. Forhøret har forøvrigt Intet tilfælles med vore Inkvisitionsforhør. De holdes offentligt, og Sigtede, hvem det er tilladt at benytte Forsvarer, er det aldrig Spørgsmaal om at underkaste nogensomhelst Examination. Hovedøiemedet er at træffe de af Loven anviste Forføininger til Sikring af Sigtedes og Vidnernes Tilstedeværelse ved Sagens Forhandling for
640 Juryretten, og at der opnævnes en Klager. I ubetydelige Sager kan Forhørsdommeren alene eller i Forening med flere Forhørsdommere paa Stedet afsige Dom, og da finder ingen skriftlig Optegning af Vidneforklaringerne Sted. Er Sagen derimod af saadan Betydning, at den maa indbringes for Juryretten, optegnes Forhørsforklaringerne, men dette sker ikke for at benyttes som Bevis,
645 men alene til Efterretning for Sagførerne under Vidneførselen for Domsretten.

De almindelige Strafdomstole i Sager, der behandles for Jury (indictable offences) er:

650 1. Assiserne (courts of oyer and terminer and goal delivery), der holdes to Gange aarlig i hvert Grevskab, og hvor en af de 15 Dommere i den høie Rigsdomstol (the high court of justice) præsiderer, i hvilken Anledning 14 af disse Dommere to Gange aarlig foretager Rundreiser.

2. Fredsommernes Kvartals-sessioner (Quarter sessions of the peace), der holdes fire Gange aarlig i hvert Grevskab, og hvor en Fredsdommer præsiderer.

3. Den centrale Strafdomsstol for London og Omegn (the central criminal court), der holdes tolv Gange aarlig.

Ved disse Domstole er der tilstede en Anklagejury (grand jury) og en Domsjury (petty jury). Anklagejuryen bestaar af mindst 12 og høist 23 af Grevskabets Fredsdommere eller andre af dets mest anseede Mænd. Domsjuryen bestaar af 12 Mænd, om hvis Egenskaber og Udnævnelse jeg siden skal tale.

Rets-sessionen aabnes med en for Leiligheden passende Tale af Rettens Formand, hvori han efter Omstændighederne udvikler de dømmende Institutioners, deriblant Juryens Betydning og Pligter, eller henleder Opmærksomheden paa andre almindelige eller særlige Forhold med Hensyn til Retspleien, Retssikkerheden o.s.v. Dernæst edfæstes Anklagejuryen, hvorpaa den aftræder for i sit særskilte Lokale for lukkede Døre at behandle og modtage Vidneforklaringer angaaende de af offentlige eller private Paatalere indgivne Klageskrifter (indictments). Disse Klageskrifter maa være afsattede med megen Nøiagtighed og efter meget detaljerede Regler, fordi Sigtede almindeligvis maa frifindes, hvis han ikke kan dømmes nøiagtig efter en eller anden Post i Klagen. Finder mindst 12 af Anklagerjuryens Medlemmer Klagen saa tilstrækkelig bevist, at der er Grund til at sætte Sigtede under Tiltale, paategner den Klagen "a true bill", i modsat Fald lyder Paategningen "not found", det vil sige, at der ikke er Grund til at reise Tiltale.

De med Paategningen "a true bill" forsynede Klage bringes ved en Deputation fra Anklagejuryen til Rettens præsiderende Dommer, hvorefter den offentlige Retsforhandling tager sin Begyndelse. Den Sigtede fremstilles for Rettens Skranke, Klagen oplæses, og han tilspørges, om han erkjender sig skyldig eller paastaar sig uskyldig i den paatalte Forbrydelse.

Erkjender Sigtede sig uskyldig, bliver dernæst Jurybænken ved Lodtrækning at besætte med 12 Jurymænd.

Her maa indskydes den Bemærkning, at der for hvert Grevskab ved Samvirken af Kirkeværgerne, de Fattiges Tilsynsmænd og Fredsdommerne aarlig oprettes

en "jurors book", Jurymændenes Bog, hvori paa faa Undtagelser nær optages alle
695 i Grevskabet boende indfødte Borgere i Alderen 21 til 60 Aar og i uafhængig
Stilling. Sheriffen (en exekutiv Embedsmand, der nogenlunde svarer til vore
Fogder, men med den Forskjel, at han kun udnævnes for et Aar, og at han er
ulønnet) opbevarer the jurors book og opnævner af denne for hver Assise og
hver Kvartalssession fra 48 til 72 Jurymænd og indkalder dem med mindst 10
700 Dages Varsel at være tilstede ved Retsmødet.

Blandt disse 48 à 72 tilstedeværende Jurymænd foregaar den nysnævnte
Lodtrækningen til Besættelse af Jurybænken. Begge Parter har under
Lodtrækningen Ret til at gjøre Indsigelser mod inhabile Jurymænd og uden
705 Angivelse af Grund at udskyde indtil 20, efterhaanden som deres Navn
udtrækkes af Urnen; dog maa ikke saamange udskydes, at ikke 12 bliver tilbage.
Udskydelsesretten bliver forøvrigt næsten aldrig benyttet, og almindeligvis
sidder den samme Jury i flere Sager, som behandles samme Dag, saafremt
Parterne intet har derimod at indvende.

710 Naar Jurybænken er besat og Jurymændene tagne i Ed, reiser Klagerens Sagfører
sig og holder et Foredrag, hvori han omstændelig udvikler Sagen og paapeger,
hvorledes han agter med Vidner at bevise sin Fremstilling. Derpaa foregaar
Vidneførelsen. Vidnerne afhøres ikke af Dommeren, men af Parten selv, og naar
715 han er færdig med sin Afhøring af et Vidne, kan det underkastes Krydsforhør af
Modparten. Skriftlig Vidneforklaring modtages ikke, medmindre det
godtgjøres, at det er umuligt at fremstille Vidnet personligt, og selv i dette
Tilfælde sees den altid med mistænkelige Øine, fordi alene det mundtlige Forhør
og Krydsforhør er istand til at lægge for Dagen, hvilken Vægt et Vidnesbyrd
720 tilkommer. Derfor bliver heller ikke embesmæssige Erklæringer eller
Sagkyndiges Skjøn antagne i anden Form end som mundtlige
Vidneforklaringer. Vidner er derfor pligtige at møde ved enhver Jurydomstol,
hvorsomhelst i de forenede Kongeriger de bor. Naar Klagerens Forsvarer er
færdig med sin Bevisførsel, tager Sigtedes Forsvarer Ordet og fører sine
725 Modbeviser, hvorunder fremgaaes ganske paa samme Maade som ved Klagerens
Foredrag og Bevisførsel. Dommeren paaser, at der hverken i Foredragene eller
Bevisførelsen fremdrages noget, som ikke strængt vedkommer Sagen, og
afskjærer derfor enhver Udtalelse og ethvert Spørgsmaal af denne Art. Sigtede
underkastes ingensomhelst personlig Examination. Derimod foreslaaes det i et
730 1879 udarbejdet Kommissionsudkast, at han kan lade sig examinere af
Forsvareren, og at han da med den Begrænsning, Dommeren maatte finde

passende, skal være underkastet samme Krydsforhør af Klagerens Sagfører som andre Vidner. Naar Proceduren er endt, og Sigtede er givet Ordet for sluttelig, om han ønsker det, at sige noget til sit Forsvar, holder Dommeren et Slutningsforedrag, hvori han sammenstiller de fremkomne Bevisligheder, forklarer de Retssætninger, som ved Afgjørelsen af Skyldspørgsmaalet kommer i Betragtning, og stiller det Spørgsmaal til Juryen, om Sigtede er skyldig i den Forbrydelse, for hvilken han er anklaget.

Er Sagen klar, pleier Juryen strax at afgive sit Svar; er den tvivlsom, trækker den sig tilbage i sit eget Raadslagningsværelse. Juryens svar maa være enstemmigt. I gamle Dage maatte den ikke forlade sit Raadslagningsrum, førend den var kommen til Enighed. Indtil dette skede, maatte den blive siddende der uden at faa Vaadt eller Tørt, Lys eller Varme. Nu derimod er den i saadant Tilfælde ikke pligitig at sidde længere end 24 Timer. Er den da endnu ikke kommen til Enighed, hæves Sagen for at gjenoptages i næste Retssession. Kommer heller ikke den da forrettende Jury til Enighed, frifindes Sigtede. Bliver Juryen enig og Kjendelsen lyder "Ikke Skyldig", er Sagen dermed endt. Lyder den derimod "Skyldig", har Dommeren at fastsætte Straffen. Finder han imidlertid Kjendelsen grundet paa Retsvildfarelse eller aabenbart i Strid med de beviste faktiske Forhold, kan han undlade at afsige Dom og henskyde Sagen til Afgjørelse af den høie Rigsdomstol (the high court of justice), til hvilken ogsaa Appel kan finde Sted, hvis Lovens Former ikke er iagttagne under Sagens Behandling.

*

Ved den engelske Jurys Overførelse til Europas Fastland, gjorde man sig fra først af skyldig i to store Misgreb. Det ene bestod deri, at man ikke kunde bekvemme sit til at opgive Inkvisitionssystemet. I den franske Strafproces er Forhøret fuldstændig inkvisitorisk og hemmeligt og selv under Hovedforhandlingen for Juryen er Sigtede underkastet Examination af Rettens Præsident, som tillige afhører Vidnerne og kan lade oplæse, hvad der er forklaret under Forhøret. Sagførerenes Virksomhed kommer saaledes væsentlig kun til at bestaa i at holde blomstrende Taler, og Retspræsidentens upartiske Stilling bliver i den Grad forrykket, at Forhandlingen mellem ham og Sigtede kan arte ud til lignende skandaløse Mundhuggerier, som man undertiden hører ved vore Underretter. Dette leder igjen til, at Juryen ogsaa paa sin Side ofte kommer ud af Ligevægten, idet den naturligen tager den Sigtedes Parti mod Præsidentens Utilbørligheder.

Alt dette hører nu med til Inkquisitionssystemets Forbandelser. Men det andet Misgreb var lige uheldbringende. Man misforstod Forholdet mellem Rettens to Bestanddele, Domstolen og Jurybænken. Disse har hver sin Funktion, 775 selvfølgelig, ligesom i det konstitutionelle Statsliv den lovgivende og den udøvende Magt har hver sine Funktioner. Men medens i England Principet for de to Elementers Virksomhed er Samarbejde, saa blev paa Fastlandet Modsætningsforholdet det fremherskende. I England raader der mellem de to Elementer, der sidder inde med Myndigheden i Retssalen, samme gjensidige 780 Tillid som mellem de to Myndigheder, Kongemagten og Folkemagten, der er samlet i Parlamentet. I Frankrige derimod organiseredes Retten paa Principet om "Magtens Deling" og om gjensidig Mistillid, og man fik et Forhold inden Retssalen svarende til det, vi i vort Statsliv kjender saa altfor vel fra den langvarige Strid, som endelig bilagdes i sidste Sommer. I England bedømmer 785 Juryen det hele Skyldspørgsmaal, men en fældende Dom afsiges ikke, med mindre saavel Juryen som Dommeren er enig i Sigtedes Skyld, og Juryen følger villig Dommerens Retsbelæring. I Frankrig søgte man derimod at unddrage Juryen selve Skyldspørgsmaalet, og at indskrænke den til kun at bedømme nøgne faktiske Omstændigheder. Og Følgen blev, at Juryen med suveræn 790 Myndighed tog sin Mon igjen og ikke sjelden satte sig udover baade Retsbelæring og beviste Kjendsgjæringer.

Fra først af optog de øvrige europæiske Stater Juryen i den franske Form, men efterhaanden, som man satte sig nærmere ind i Forskjellen mellem begge 795 Systemer, blev Lovgivningerne Trin for Trin forbedrede i Retning af nærmere Tilslutning til det rene engelske Forbildet. Og nu er endelig ogsaa Franskmandene selv komne til Bevidsthed om sit Systems Skyggesider og har i Erkjendelse af, at de er overfløiede af sine Naboer og agterudseilede af Tidsudviklingen, nu for Alvor taget fat paa at rette Manglerne og indhente det 800 Forsømte.

*

Den af Storthinget nedsatte tredie Jurykommission, som nu er samlet, bygger 805 ligesom vore tidligere Jurykommissioner sit Udkast paa det engelske System. Vi afskaffer Inkquisitionen over hele Linjen, afskaffer den altsaa ogsaa under Forhøret. Vi gjenindfører vore Forfædres Anklageproces, dog saaledes, at det gjøres Staten til Pligt ved særlig dertil ansatte Mænd - den offentlige Paatalemyndighed - at forfølge offentlige Forbrydelser. Vi gjør Alvor af Kristian

Magnus Falsens Grundsætning, at Ingen skal ansees skyldig, førend han dertil er dømt. Indtil dette er skeet, maa han derfor, saavidt muligt, beholde alle af Partsstillingen flydende Rettigheder. Ligesaa gjendindfører vi Offentligheden og Mundtligheden og gjenopbygger vore Forfædres Lagretsinstitution i

815 tidsmæssig Form.

Det første Led i den nye Ordning er Organisationen af en uafhængig offentlig Paatalemyndighed. I Spidsen for denne staar en Rigsadvokat, under ham 11 Advokater, og under dem igjen Politiet, det vil sige Politimesterne og de under

820 dem staaende Politiembedsmænd i Byerne, Fogderne og de under dem staaende Lendsmænd paa Landet. Paatalemyndigheden har at anstille Efterforskning angaaende alle offentlige Forbrydelser og at træffe Afgjørelse om, hvorvidt Paatale for Retten - Forhørsretten heri indbefattet - skal finde Sted.

825 Dernæst drages der Omsorg for, at Domstolen kommer til igjen at indtage den rette upartiske Stilling, som under Inkquisitionssystemet er bleven saa fuldstændig forrykket. Ingen Retshandling bliver derfor at foretage uden efter Begjæring af Paatalemyndigheden. Forhørsdommeren ophører at gjøre Tjenste som Opdagelsespoliti. Det er Paatalemyndigheden, eller, om man vil, Parterne,

830 som leder Undersøgelsen ogsaa under Forhøret; Parterne anviser, hvad der ønskes foretaget; kun undtagelsesvis og i paatrængende Tilfælde handler Dommeren af egen Drift, og hans Virksomhed standser, naar Forfølgningen frafaldes af Paatalemyndigheden.

835 Til Paadømmelse af større Strafsager organiseres Lagmandsdomstole, en for hvert Amt, bestaaende af en Lagmand, der fører Forsædet, og to beskikkede Underdommere - hvilke tre benævnes "Retten" -, samt af ti til Afgjørelse af Skyldspørgsmaalet tilkaldte Lagretsmænd, der benævnes "Lagretten". Der holdes almindeligvis Lagmandstthing fire Gange aarlig i hvert Amt, og

840 Proceduren paa Lagmandstthinget skal foregaa ganske paa samme Maade som Proceduren for den engelske Juryretter. Lagrettens Pligter og Rettigheder skal ligeledes være de samme som de engelske Jurys, kun med den Forskjel, at der ikke skal kræves Enstemmighed, og at Lagretten skal afgjøre Skyldspørgsmaalet ogsaa i de Tilfælde, hvor Sigtede erkjender den paatalte Brøde. En Erkjendelse er

845 nemlig kun et Bevis, og Bevisets Tilstrækkelighed underligger altid Lagrettens Bedømmelse. De engelske Regler i disse Henseender har kun den historiske Grund, at den engelske Jury oprindelig var en Vidnejury, og denne Grund har ingen Gyldighed udenfor Juryens Hjemland. Under Medvirkning af det

850 Offentliges Sagfører og Sigtedes Forsvarer udfærdiger Retten et
Spørgsmaalsdokument, hvori der først stilles det Hovedspørgsmaal til
Lagretten, om den finder Sigtede skyldig i den paatalte Forbrydelse, og dernæst
tillige forskjellige Sidespørgsmaal, af hvis Besvarelse Retten antages at kunne
erfare, om Svaret paa Hovedspørgsmaalet muligens beror paa en Retsvildfarelse.

855

Til en fældende Besvarelse af Hovedspørgsmaalet udkræves et Flertal af 7
Stemmer. Hvis ikke saa mange inden Lagretten finder Tiltalte skyldig, bliver
han ubetinget at frifinde, og selv om Lagretskjendelsen er fældende, bliver han
860 at frifinde, hvis det af dens Indhold erfares, at den beror paa en Retsvildfarelse.
Og da en fældende Dom, som før bemærket, bør være Udtrykket for Rettens og
Lagrettens samstemmige Opfatning, saa skal Retten have Myndighed til i alle
Tilfælde, hvor den føler sig overbevist om Sigtedes Uskyld, at tilsidesætte
Kjendelsen og henvise Sagen til ny Behandling ved en anden Lagmandsdomstol.

865

Mindre Justitssager, Politisager og private Strafsager bliver at behandle paa
samme Maade som de større, altsaa efter Anklageprincippet, under fuld
Offentlighed og Mundtlighed, men for en Meddomsmandsdomstol, bestaaende
870 af den almindelige Underdommer og dels fire, dels - for de allemindste Sager -
blot to Meddommere.

I disse Retter danner Fagdommeren og Lagdommerne et samlet Kollegium, der
i Fælleskab afgjør alle Spørgsmaal, saavel angaaende Procesreglerne som
875 angaaende Skyldspørgsmaalet og Fastsættelsen af Straffen. Dette, at Domstolens
ulige Bestanddele smeltes sammen paa denne Maade, har vistnok sine store
Betæneligheder; men man har i disse smaa Sager fundet det nødvendigt af rene
ydre Hensigtsmæssighedsgrunde. Til en fældende Afgjørelse af
Skyldspørgsmaalet kræves ved disse Domstole et Flertal af fire Stemmer, naar
880 Retten bestaar af fem, og af to Stemmer, naar Retten bestaar af tre.

Om egentlig Appel bliver der under den her beskrevne Procesform ikke Tale.
Den behøves heller ikke, fordi den Afgjørelse som her træffes i første Instants, er
saa ulige meget mere betryggende end den gamle Retsordning, hvor en enkelt
885 Mand, Underdommeren, formulerer de skrevne Bevisligheder, og de højere
Retter ikke har Anledning til at se med egne Øine og høre med egne Ører, men
kun at se nok engang med Underdommerens Øine.

890 Derimod er der Adgang til at føre Anke over Tilsidesættelse af
Rettergangsreglerne og under visse Omstændigheder at kræve Sagen
gjenoptagen til ny Paadømmelse, naar Bevisligheder opdages, som bringer Sagen
i et væsentlig nyt Lys. Paaanke af Domme og Begjæring om Gjenoptagelse
afgjøres af Højesteret. Paaanke af enkeltstaaende Kjendelser sker derimod til et
895 Udvalg af 3 Højesteretsdommere.

Overretterne faar saaledes intet at skaffe med Strafretspleien, og vilde, hvis de
blev bestaaende, kun have at handle som Appeldomstole i civile Sager.
Overretsembederne, ialfald de fleste, er allerede nu ganske magelige. De blev da
900 rene Lediggangsposter. Man har derfor troet at burde benytte Anledningen til
at inddrage disse Domstole og at gjøre Lagmandsdomstolene til Appelretter i
civile Sager i Overrettens Sted.

Naar man paa Lagmandstingene er færdig med Behandlingen og
905 Paadømmelsen af de paastevnte Strafsager, afskediges Lagretten, hvorefter de
faste Dommere skrider til Behandling af de paaankede civile Sager. Proceduren
og Paadømmelsen af disse foregaar paa samme Maade som for Højesteret, altsaa
mundtlig.

910 Efter de statistiske Oplysninger, som Kommissionen har erhvervet angaaende
Antallet af de Sager, kriminelle saavelsom civile, der bliver at behandle paa
Lagmandstingene, vil det blive nødvendigt at oprette 6 Lagmandsembeder
eller Lagstole; men dette er ogsaa alle de nye Dommerembeder, som den nye
Retsordning udkræver. Hver Lagmand faar da fra to til fire Retskredse eller
915 Lagmands-Thinglag, og maa saaledes ligesom de engelske Rigsdommere
foretage Rundreiser, naar Thingene holdes.

Jeg har endnu ikke talt om, hvorledes Lagretsmændene vælges. Dette sker
saaledes: I hver Retkreds eller Lagmands-Thinglad udvælger de kommunale
920 Myndigheder aarlig almindeligvis 100 Lagretsmænd, fordelt efter bestemte
Regler paa alle Hereder og Byer (I Kristiania og Bergen paa alle Sogne) inden
Retskredsen. Af disse udvælges i betimelig Tid forud for hvert Lagmandstings
Afholdelse ved Lodtrækning 21, som har at møde op ved Thinget, hvor der
igjen ved Lodtrækning for hver Sag udtages 16, af hvilke Parterne udskyder 6, og
925 de tilbageværende 10 tager Sæde i Retten. Naar Parterne samtykker deri, kan de
ti, som har siddet i Lagretten i en Sag, forrette ogsaa i den næste uden

Lodtrækning.

930 Paa noget lignende Maade, som jeg dog ikke her skal gaa nærmere ind paa, udvælges og tilkaldes Meddommere i Meddomsmandssager.

Det nye System stiller store Krav saavel til Dommere og Sagførere som til Lagretten. At den sidste vil gjøre Fyldest for sig, derom kan der fornuftigvis ikke
935 være Tvivl; thi der findes selvfølgelig i hvert af vore Amter ikke bare et hundrede, men mangfoldige hundrede Mænd, der fuldkommen holder Maal med hvilkensomhelst Jury omkring i Verden. - Derimod kan der maaske spørges, om vor Dommer- og Sagførerstand er Stillingen voksen. Man faar imidlertid haabe, at det vil lykkes at besætte de 6 Lagstole samt Rigsadvokatens
940 og de 11 Advokaters Embeder forsvarligt, og saa faar Institutionen selv udrette Resten. Den har en opdragende Magt, ikke blot for Folket i sin Almindelighed, men særlig ogsaa for den juridiske Stand. Den vil skabe bedre, dygtigere og mere kundskabsrige Jurister, derom har man Erfaring fra hele den vide Verden.

945 *

Mod Indførelsen af Jury har vi Nordmænd havt en Betænkelighed for os selv, en Betænkelighed, som intetsteds ellers i Verden, efter hvad jeg har seet, er kommen til Orde. I andre Lande har Undersøgelserne kun været rettet paa at finde den
950 rigtige Besvarelse af det Spørgsmaal: Er det tjenligt for Land og Folk, er det et Værn for personlig og politisk Frihed, er det til Fremme af en bedre og retfærdigere Retspleie, at Jurydomstole oprettes, eller er det en Fare for Landet, for Friheden, for Retfærdigheden? Derimod spørges der ligesaa lidt om, hvad det koster at lade Folket deltage i Domsmagten, som der spørges om, hvor dyr dets
955 Deltagelse i Lovgivningsmagten er. Paa Eidsvold i 1814 spurgte man ikke, hvad Friheden kostede, om vi havde Raad til at styre os selv, at give os selv Love. Der burde heller ikke spørges om, hvad det koster at betrygge Friheden ved Folkets Deltagelse i Domsmagten. Selvstyre koster altid - og Deltagelsen i Domsmagten er en ligesaa vigtig Del af Selvstyret som Lovgivningsmyndigheden. Men det er
960 en Bekostning, som et Folk faar igjen med hundredefold Renter gjennem de rige Kilder til Virksomhed og Fremgang, som derved aabnes. Hos os bestaar imidlertid Hovedindvendingen mod Juryen deri, at den er for dyr; Nordmændene i det 19de Aarhundrede har ikke Raad til at organisere saadanne Domstole, som de havde paa Haakon den Godes og Hellig-Olafs Tid; det koster
965 formeget i vore Dage at give Folket Ret til selv at deltage i Dommergjerningen.

Indvendingen reises først og fremst og mest høilydt fra et Hold, hvor Sparsomhedstankerne ellers ikke pleier at høre hjemme, nemlig fra Bureaukratiet. Forklaringen ligger deri, at ingen Reform er saa farlig for Bureaukratiets synkende Magt som Indførelsen af Jury, og Partiet kan derfor undskyldes, at det bruger Vaaben, som det tror bedst skikket til at afværge den truende Fare. Taktiken er ogsaa ganske klog; thi vort fattige Folk er med Rette paa sin Post mod Alt, der trykker dets økonomiske Bæreevne.

975 Vi faar derfor se paa, hvad Indførelsen af Jury vil koste.

Førend jeg gaar over til Beregningen over, hvilke nye Udgiftsposter paa Statsbudgettet det nye System foranlediger, tror jeg dog, det vil være hensigtsmæssigt, at undersøge, hvilke af de nuværende Udgiftsposter der kommer til at inddrages.

Først har vi nu Overretterne. Ved deres Ophævelse indspares paa eet Bræt.....Kr. 84, 000

985 Ligeledes kan antagelig mindst 6 Assessorgager, 3 ved Høiesteret à Kr. 7200 og 3 ved Kristiania Byret à Kr. 4200, inddrages; tilsammenKr. 34, 200

990 Endvidere maa der kunne indspares en Del af Kontorholdsgodtgjørelsen til Amtmændene, da de ved den nye Ordning bliver fritagne for al Befatning med Justitsen. Kristianias og Bergens Stiftsamtmandsembeder maa endog ganske kunne inddrages, og deres Forretninger henlægges til Akershus og Søndre Bergenhus Amtmandsembeder, mod at Gagen og Kontorgodtgjørelsen for disse Embeder bliver passende forøget. Paa Amtmandsembedernes Konto vil der saaledes antagelig kunne bespares mindstKr. 20,000

1000 Fremdeles indspares de nuværende Salarier til Underretsreferenterne i de Sager, som de fastlønnede Advokater i Fremtiden faar at procedere for Lagmandsretterne, og antagelig mindst to Trediedele af det Beløb, som nu udredes i Salarier ved Høiesteret. Med en rund Sum kan disse Besparelses ansættes til mindst Kr. 40, 000

I Alt kan man saaledes opføre som BesparelseKr. 178, 200

eller med en rund Sum Kr. 180, 000.

1010

De nye Udgifter blir derimod:

Løn og Kontorholdsgodtgjørelse til 6 Lagmænd omtrentKr. 48, 000

1015

Ligesaa til Rigsadvokaten.....Kr. 12,000

1020

Løn til 11 Advokater; da disse af gode Grunde antages at burde have Ret til at drive privat Sagførerpraxis, som ikke kommer i Strid med deres Embedsgjerning, vil deres Løn kunne sættes forholdsvis lavt. Den opføres derfor med tilsammenKr. 44,000

1025

Reiseudgifter for Dommerne, Advokaterne og de øvrige Sagførere vil blive noget større end nu, men vil ikke løbe op til noget betydeligt Beløb. Naar Hensyn tages til den modsvarende Formindskelse i Reiseudgifter, som bevirkes ved Indskrænkningen i Antallet af Forhørs-og Justitssagssessioner, antages det rummelig anslaaet, naar Forøgelsen opføres medKr. 20,000

1030

Den Godtgjørelse for Reiseudgifter, som man her i Lighed med, hvad der sker i andre Lande, for Fremtiden vil tilstaa Vidner, bliver en ny Udgift paa Statsbudgettet, men er jo dog ingen ny Udgift for Samfundet. Forskjellen er kun den, at medens man hidtil har ladet den Enkelte, der var saa uheldig at blive kaldet som Vidne, selv bære Udgiften, vil man nu rette paa denne Uretfærdighed og overføre Udgiften paa Statskassen. Egentlig staar vi her altsaa bare overfor en Ompostering. Imidlertid faar Beløbet opføres. I 1863 blev det beregnet at skulle udgjøre Kr. 24, 000. For Sikkerheds Skyld lægger jeg til 50% og opførerKr. 36, 000.

1040

Summen af de hidtil opregnede Udgiftsposter udgjør saaledesKr. 160,000,

1045 altsaa 20, 000 Kroner mindre end de efter Overslaget beregnede Besparelser.

Vilde man ikke tilstaa Lagretsmændene paa Lagmandstthingene og Meddomsmændene ved de andre Retter nogensomhelst Godtgjørelse, da vilde det nye System saaledes komme til at blive til direkte Vinding for Statskassen.

1050 Men omendskjønt Bureaukratiets Hovedorgan allerede har blæst i Basunen og udstødt Veraab over, at man tænker at lønne Jurymændene, antager vi, at endogsaa enkelte Bureaukrater indrømmer, at det hverken vilde være rigtigt eller endog Staten værdigt at kræve større Ofre af disse Tjenestemænd, end at de skal ofre sin Tid og sit Arbejde uden Betaling, ikke derimod, at de tillige skal have

1055 direkte Pengeudtællinger. Hvervet er et Æres- og Tillidshverv. Men sine Reiseudgifter og sine Udgifter under Opholdet paa Thinget bør de faa godtgjort. Og det vilde være en Fornærmelse mod de to Millioner Nordmænd, som nu bebor Landet, at frakjende dem Evnen og Viljen til at bære denne lille Udgiftspost. Det vilde vidne om en sørgelig Nedgang fra hin Tid, som jeg før

1060 har omtalt, da den Fjerdedel af en Million, som dengang byggede Landet, aarlig sendte 1200 Nævdarmænd til Lagthingene og udredede Skyds- og Diætudgifterne ved Reiserne.

Efter den Beregning, som i 1863 opgjordes, skulde Jurymændenes Skyds- og

1065 Diætgodtgjørelse beløbe sig til 52000 Kroner. Efter den nuværende Jurykommissions Udkast er deres Antal nedsat med 16 Procent, hvorhos de forbedrede Samfærselesmidler vil formindske hver Enkelts Reiseudgifter. Paa den anden Side har man foreslaaet Diæten forhøiet paa samme Maade, som den er forhøiet for Ordførere. Anslaaes Udgifterne til 60 a 80000 Kr., vil man derfor

1070 antagelig være sikret mod at have regnet med for lave Tal.

Den hele Udgift ved Juryens Indførelse bliver efter dette 40 a 60, 000 Kroner aarlig; mon Bureaukratiet for Alvor finder dette at være en afskrækkende Forøgelse af et Budget paa mellem 40 og 50 Millioner?

1075 Tager man forøvrigt Hensyn til den større Evne, Juryen fremfor vort nuværende System har til at modvirke Forbrydelser, vil Forøgelsen maaske snart bringes ned under Nulpunktet, og under enhver Omstændighed tror jeg, at det Argument mod Juryen, som bygges paa Folkets Frygt for øgede Udgifter, nu har

1080 udspillet sin Rolle.

Efter nu at være færdig med Bureaukratiets store Pragtargument, tænker jeg, vi

let klarer dets øvrige Indvendiger.

1085

Som jeg ofte nok har bemærket, betyder Jurysystemet ikke blot Folkets Delagtighed i Domsmagten, men ogsaa Anklageproces istedetfor Inkquisition, Mundtlighed istedetfor Skriftlighed, Offentlighed istedetfor Hemmelighed. Men mod Fjernelsen af Inkquisitionens, Skriftlighedens og Hemmelighedens
1090 Forbandelse - for at bruge et Udtryk af den berømte tyske Kriminalist Dr. Glaser - reises her formentlig i vore Dage selv af norske Jurister ingen alvorlig Modstand, og jeg kan derfor sluttelig indskrænke mig til nærmere at behandle Bureaukratiets Indvendiger mod Lægmandselementets Andvendelse i Strafretspleien og dets Paastand om, at vore "lokale Forhold" gjør det praktisk
1095 umuligt at indføre Jurydomstole.

1100

Hvad nu den sidstnævnte Paastand angaar, saa ser jeg i vore lokale Forhold ingen Hindring; det skulde da være den Tvivl, man maaske kan nære til den nuværende Generation af ældre Jurister. Men selv om det skulde vise sig, at denne ikke fuldt ud kan fyldestgjøre Stillingens Krav, vil det dog kun være en kort Overgang. Imidlertid er det vel neppe hertil, Bureaukratiet sigter, naar det taler om "de lokale Forhold". Naar dets Hovedorgan, jeg tror endda, det var
1105 igaar, beklager, at vi paa vor Side ikke gjør noget Forsøg paa at bevise, at Systemet er praktisk anvendelig under vore Forhold, uden dog at paaapege, hvilke Forhold det sigter til, da er hertil at svare, at det, som i Aarhundreder har været anvendeligt under Forhold, der henseet til Kulturstandpunkt, Sprogforhold, Samfærdselsmidler o.s.v. maa have lagt Hindringer i Veien, hvorom vi i vor Tid neppe har Anelse, det, som i vore Dage trods "lokale Forhold" er anvendeligt i Lande som Kanada, Kap og de australske Kolonier, det
1110 lader sig aabenbart med forholdsvis Lethed praktiseres hos os nu. Eller mener vore Bureaukrater virkelig, at vore "lokale Forhold" er ugunstigere end Skotlands var i det 14de Aarhundrede? Ugunstigere end Forholdene i Ny-Syd-Wales? Ja endog ugunstigere end Forholdene her i Landet paa Sigurd Jorsalfars og Kong Eysteins Tid? Dengang var Systemet i fuld Virksomhed, og ingen fandt
1115 det upraktisk. Jeg tænker, vi trygt kan betegne den hele Tale om "lokale Forhold" som tomt Mundsveir.

1120

Dernæst skal jeg behandle Indvendingerne mod Lægmandselementets Anvendelse som Bestanddel af Domstolen. I Forbigaaende har jeg før berørt, med hvilken knusende Haan Bismarcks Justistminister har afvist disse Indvendiger. Men det faar ikke hjælpe. Vi bor i Norge og ikke i Tyskland, og vi

faar derfor finde os i at tage de udlevede Ideer i Øiesyn.

1125 Indvendingene gaar væsentlig ud paa, at Lægmændene ikke er i Besiddelse af den Uafhængighed og af den Vilje og Evne til at dømme retvist, som Fagdommerne.

Lægmændene er, paastaaes der, ganske anderledes udsat for at ligge under for
1130 Indflydelsen af Folkestemninger og af Partiaand end Fagdommerne. Dette er dog en meget tvivlsom Paastand. Den som kjender noget til vor nuværende Dommerstand, vil vist have erfaret, at den ikke særlig udmærker sig ved at staa udenfor eller over Partiene, eller ved at frigjøre sig for Paavirkning af den Kreds, hvori den færdes, og hvorfra den henter sine Indtryk. Naar hertil føies det
1135 Afhængighedsforhold, hvori Fagdommerne trods sin Uafsættelighed overalt i Verden viser sig udsat for at komme til Regjeringerne, af hvilke de haaber Udmærkelse og Forfremmelse, saa kan det ikke betvivles, at Uafhængigheden er større hos Lægdommeren end hos Fagdommeren, og at under enhver Omstændighed Ligevægten bedst vil opretholdes ved at sammensætte Retten af
1140 begge Elementer.

Hvad angaar Viljen til at dømme retvist, da paastaaes det af Juryens Modstandere, at der haves nok af Jurykjendelser, som ikke lader sig forklare anderledes end som bevist Tilsidesættelse af Retfærdighedens Krav, medens
1145 lignende Exempler paa Uretvished fra Fagdommerens Side ikke lader sig paavise. Dette er dog ganske urigtige Paastande. - Der forekommer vistnok adskillige frifindende Jurydommer, navnlig fra Frankrig, som for os synes besynderlige. Men dels kommer det deraf, at Juryen i Almindelighed med fuld Føie lægger større Vægt paa den subjektive Side og har en større Evne til at bedømme
1150 Tilregneligheden end vore Fagdomstole med sin udvortes Gjennemsniitsmaalestok, dels skriver det sig, hvor Feil virkelig er begaaet, fra den uheldige Organisation af den franske Juryproces, der saa let leder til, at Juryens Følelse vækkes i en saadan Grad, at Medlidenheden træder i Retfærdighedens Sted. Men i Modsætning hertil, hvor mange Exempler har ikke Historien at
1155 opvise paa uretfærdige Fagdommere, hvis Uretvished har gaaet i den stik modsatte Retning, uretfærdig Domfældelse? Og hvilken Fare er størst, enten den, at en Skyldig frifindes, eller den, at en Uskyldig fældes? For den første Feil er Jurydomstolen ikke særlig udsat, men mod den sidste byder den den bedste Garanti, som overhovedet er at opdrive.

1160

I Evnen til at dømme retvist skal Lægmænd efter vore Bureaukraters Paastand være Fagdommerne saa ubetinget underlegne, at nogen Sammenligning end ikke er mulig.

1165

Denne Sætning er kun sand med Hensyn til en enkelt Side ved Dommervirksomheden, den som bestaar i at tolke Loven, skjønt den ogsaa forsaavidt indeholder en stor Overdrivelse. Men hermed er Dommervirksomheden ikke paa langt nær udtømt.

1170

Under de fleste Domsafsigelser indgaar Afgjørelsen af en større eller mindre Række af Spørgsmaal, ved hvis Besvarelse det ikke kommer an paa juridisk Kundskab, men paa et sundt Omdømme og praktisk Erfaring. Udfordres dertil rent fagmæssig Indsigt, Erfaringer paa Næringsveienes Omraade o.s.v., saa erkjender selv norske Jurister sin Underlegendhed og overlader villig Afgjørelsen til Lagmænds Skjøn. Enkelte af vore Modstandere erkjender maaske endogsaa, at Lagmænd ret vel forstaar at afveie Beviser for og mod en omtvistet Kjendsgjerning, hvorimod de absolut benægter deres Evne til at afgjøre de paa det egentlige Retsomraade forekommende Spørgsmaal. Men ogsaa Afgjørelsen af disse beror ofte paa rent personligt Skjøn, saasom hvor der spørges om subjektiv Tilregnelighed, om Grændserne for Handlefriheden er overskredne, om Nødværge har været forhaanden, om der er handlet forsvarligt, af Uagtsomhed, med Forsæt o.s.v. For at kunne træffe det Rette, kræves psykologisk Erfaring, ikke derimod netop juridisk Kundskab, og med Flerheden af uhildede Jurister rundt om i fremmede Lande deler vi den Opfatning, at en Samling af erfarne Lægmænd maa forusættes almindeligvis at kunne afgjøre saadanne Spørgsmaal paa en mere betryggende Maade end en Fagdommer. Er denne i Besiddelse af lige stor Evne dertil, da skriver dette sig ikke fra, at han er retskyndig, men derfra, at han ved Siden af sine juridiske Kundskaber tillige har samlet praktisk Livserfaring. Naar Flerheden af vore Jurister er uvillige til at erkjende dette, mon det da ikke skriver sig fra Standsfordom, bureaukratisk Hovdmod og Mangel paa Selverkjendelse?

1175

1180

1185

1190

1195

Bureaukratiets Indvendinger mod Folkets Deltagelse i Dommergjerningen falder saaledes ikke blot døde til Jorden, men Betragtningen af dem tjener endog til at bestyrke vor Overbevisning om Nødvendigheden af Folkedomstolens Gjenindførelse i vort Land. Den viser os nemlig, at Tilkaldelsen af Lægmandselementet tjener til i høi Grad at styrke Domstolens Uafhængighed, skjærpe dens Villie til det Rette og øge dens Evne til at virke efter sin

Bestemmelse, - at altsaa ikke blot politiske, men rent processuelle Grunde kræver Reformen.

*

1205

Opgaven er derfor - deri har den tyske Minister utvilsomt ret - ikke at afgjøre, om Lægmænd skal deltage i Dommergjerningen, men hvorledes.

1210

Opgaven er at ordne Retspleien saaledes, at hver af Rettens Bestanddele, Fagdommerne og Lægmændene, kommer til sin Ret. Og det er denne Opgave, Juryinstitutionene har løst paa en saa glimrende Maade, at den har vundet entusiastiske Tilhængere blant Flerheden af fremragende Mænd, som har sat sig grundig ind i den.

1215

Det var de gamle Folkedomstoles uhelbredelige Feil, at denne Opgave ikke var løst, ja ikke engang stillet. Man blandede Fagdommere og Lægdommere sammen i et Kollegium. Fagdommerne kom altsaa til at deltage i Afgjørelsen af Skjønsspørgsmaalene, og Lægdommerne var med at afgjøre rene Retsspørgsmaal. Lægdommerne kunde overstemme Fagdommeren paa hans Omraade, og han kunde overstemme dem paa det Felt, som burde været dem forebeholdt.

1220

At Meddomsinstitutionen maatte gaa tilgrunde overalt i Verden, er derfor naturlig. I den Form kunde Folkedomstolene ikke holde sig.

1225

Ikkedestomindre reiste der sig i Tyskland i Slutningen af 60-Aarene en stærk Bevægelse til Fordel for Indførelse af Meddomsmandsretter, eller som de der kaldes, Schöffengerichte, og denne Bevægelse naaede sit Høidepunkt i 1873, da den præussiske Regjering foreslog Meddomsmandsinstitutionen lagt til Grund for den nye tyske Procesordning. Men, som Dr. Gaser bemærker i en Afhandling af 1881 i Holzendorfs Rechtslexikon, "den, der opmærksomt og fordomsfrit følger denne Bevægelse, for ham vil det snart blive klart, at den kun var en ny Fase i den gamle Strid mellem Jury- og rene Juristdomstole.

1230

Tilhængerne af Meddomsmandsindretningen rekruteredes fra de konsekvente og tilbagefaldne Jurymodstanderes Leir. Deres første Optræden var et behændigt Skaktræk beregnet paa enten at standse Jurytankens Fremskridt, eller, ifald dette ikke lykkedes, at maskere Overgangen til deres Faner. Lykkedes det derfor, være sig ved literær Kamp eller ved Lovgivningens Mellemløbs, at overvinde Juryen, saa vilde Meddomsmandsretterne dermed havde udspillet sin

1235

1240 Rolle og af sig selv forsvinde, da de fleste og betydeligste af deres Tilhængere nu vilde vende sig mod dem, og Juryens Venner i dem ingen Erstatning vilde finde for det Tabte, særlig for den Sum af aandeligt Arbeide, som siden 1848 er anvendt paa at fatte, tilegne sig og videre uddanne Jurytanken. Hvis Valget kun stod mellem rene Juristdomstole og meddomsmandsretter, kunde Juryens
1245 Tilhængere intet Øieblik betænke sig paa at vælge de første".

Heldigvis mislykkedes dog dette "behændige reaktionære Skaktræk" ganske. Men hos os er det her som paa de øvrige Aandslivets Felter gaaet saa, at vore Tilbageskridstmænd har optaget Tyskernes mislykkede Tanker. I 1877 udkom
1250 den nye tyske Strafproceslov, bygget paa Jurysystemet, og Schöffensbevægelsen havde da udspillet sin Rolle. Men Aaret efter holdtes i Kristiania et Møde af Jurister fra alle de skandinaviske Lande, og paa dette Møde optog to af vore juridiske Professorer Tyskernes aflagte Klæder, idet de erklærede sig for Schöffengerichte. Og i 1882, samme Aar, som Storthinget nedsatte den sidste
1255 Jurykommission, lod det Selmerske Ministerium en departemental Kommission sammentræde, bestaaende af den ene af nysnævnte Professorer og af den Mand, der senere er bleven bekendt som Defensor for Rigsretten, under Forsæde af daværende Statsraad Bachke, til Udarbeidelse af en Strafproceslov, bygget paa Schöffensindretningen. Deres Arbeide har i de sidste Par Maaneder været
1260 tilgængeligt for Jurykommissionen og har været benyttet af den ved Siden af den Mangfoldighed af andet Materiale, som har staaet til Raadighed. Det er i det Hele et særdeles værdifuldt Arbeide, kun Skade, at det er bygget paa et saa skjævt Grundlag. Det er forsaavidt stemmende med Jurykommissionens Udkast, som det i Lighed med vort indfører Lægmandselementet, Anklageproces,
1265 Mundtlighed og Offentlighed. Skjævheden bestaar kun deri, at det hverken lader Lægelementet komme til sin Ret, eller bevarer Fagdommernes rette Stilling. Desuden vil dets Gjennemførelse medføre meget større Udgifter for Statskassen end vort Lovudkast.

1270 Det organiserer 7 Kredsretter, bestaaende dels af 3 Dommere og 4 Meddomsmænd, dels af 4 Dommere og 6 Meddomsmænd. Som Dommere skal ansættes 5 nye Embedsmænd, og forøvrigt skal Dommere ved Høiesteret samt ved Over- og Underretterne tjenstgjøre efter Beskikkelse. Til Behandling ved disse Retter er henlagt to a tre Gange saamange Sager som de, der efter vort
1275 Udkast vil blive behandlet ved Lægmandsdomstolene. De nye Embedsmænd, som efter hint Udkast maa udnævnes, foruden nysnævnte 5 Dommere, er 7 Retskrivere, 1 Statsadvokat og mindst 15, høist 20 Kredsadvokater. Derimod er

der ikke Tale om at inddrage noget af de nuværende Embeder.

1280

Naar man gjennemlæser dette Lovudkast, der formodentlig er at betragte som Bureaukratiets sidste Ord, er den første Følelse man gribes af, Forbauselse; man læser videre - stigende Forbauselse; man læser det til Ende - Forbauselse indtil Enden; Forslaget indeholder jo Alt, hvad vi forlanger, bortset fra denne forlorne Anvendelse af Lægmandselementet. Hvor bliver det af vort Modpartis Skraal mod de store Udgifter? Her er jo meget større Udgifter. Hvor bliver det Paastanden om, at vore "lokale Forhold" gjør Jurydomstole uanvendelige? Er Jurydomstole uanvendelige, maatte jo disse Schöffengeretter ogsaa være det. Hvor blir der af Paastanden om, at Lægmand er uskikkede til at deltage i Dommergjerningen? Er de uskikkede til at forrette som Jurymænd, maatte de vel være rent ubrugbare som Meddommere. Eller staar vi bare overfor samme behændige Schaktræk, som forsøgte i Tyskland et Tiaar tidligere?

1285

1290

1295

Med disse Betragtninger kommer det ikke i Strid, at vi paa vor Side foreslaar Meddomsmandsdomstole anvendt til Paadømmele af ringere Forseelser. Et er at opstille det Ufuldkomne som Mønsterform; det er dette, vi ikke kan være med paa. Et andet er at benytte det der, hvor Omstændighederne gjør det umuligt at anvende det Bedste.

1300

Juryen er den fuldkomneste Form for de af Fagjurister og Lægmand sammensatte Domstole,

1305

først fordi kun denne Ordning tilsteder Domstolens forskellige Bestanddele selvstændig at udøve den Indflydelse, som hver af dem principmæssig tilkommer,

dernæst fordi hver af dem kun da kommer til at handle med fuld Ansvarsfølelse,

1310

og endelig fordi væsentlige Dele af Retsforhandlingen, navnlig Spørgsmaalsstillingen og Dommerens Retsbelæring, ellers blir unddraget Offentligheden.

1315

Ved at støbe de to Bestanddele sammen til et Kollegium saaledes som i Schöffengeretterne giver man Slip paa alle disse Fordele. Undertiden vil Lægmandene gjøre sig til Herrer over hele Linjen, ogsaa med Hensyn til

Afgjørelsen af rene Retsspørgsmaal, og til andre Tider vil Fagjuristerne spille Mester ogsaa paa Lægmændenes Omraade. Det sidste vil paa Grund af
1320 Fagjuristernes større Øvelse i Dommergjerningen vistnok som oftest blive Tilfældet, og Lægmændene blir da ikke blot en unyttig Prydelse, men endog ofte et ganske skadeligt Tilhæng, fordi deres Samtykke i Fagjuristernes Afgjørelse vil betage disse den Følelse af Ansvar, hvorunder de ellers vilde havde handlet, og derfor forringe istedetfor at øge Paalideligheden af Dommen. Istedetfor
1325 offentlig Retsbelæring faar man en ukontrolleret og ansvarsløs Veiledning for lukkede Døre. Og Følgen bliver sluttelig, at Almenhedens Tillid til Lægmændenes Indflydelse og dermed til selve Domstolen spildes, og at den hele Institution hurtig vil gaa tilgrunde.

1330 *

Ja, hermed har jeg sagt omtrent Alt, hvad jeg i et sammentrængt Fordrag kunde finde Plads for angaaende mit Emne.

1335 Jeg haaber at have vist:

at Folkedomstole gennem alle Tider har været Folkefrihedens uadskillelige Ledsager,

1340 at vort Fædreland siden 1814 har dannet en næsten enestaaende Udtagelse fra Reglen,

at Juryen er den fuldkomneste Form for Folkedomstole, og

1345 at Juryen er det bedste Middel til Retfærdighedens Haandhævelse.

Og jeg slutter disse Bemærkninger om Juryen med det Ønske, at det nu endelig maa lykkes vort Folk ret snart at indforlive i sine Institutioner dette Frihedens herlige Smykke og Værge, dette ædle og storartede Kunstværk, grundlagt af vore
1350 Forfædre for et Aartusinde tilbage, og fuldendt i vor Tid ved hele den civiliserede Verdens Fællesarbejde.

Lad os ryste det Udlevde af os, som Træet afskaller den gamle Bark! Lad os paa Rettens som paa andre Omraader søge at gjenvinde vor Plads i
1355 Fremskridtsarbeidets forreste Rækker!

Kilde

Ole Anton Qvam: Om Juryen: Skal vi beholde Enevældets Embedsmands-Domstole eller skal vi gjenindføre vore Forfædres Folkedomstole? Norges Venstreforening, Kristiania 1884

URI

1360 <https://www.virksommeord.no/tale/om-juryen>

1365

1370

1375

1380

1385

1390